

<https://doi.org/10.36719/2663-4619/109/90-97>

Şəlalə Nəbiyeva

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
elekberlimehemmed@mail.ru

Səməd Yusifov

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
yusifov_samed@mail.ru

Təranə Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
terane.aliyeva64@bk.ru

İqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının dinamikası: iqtisadi artım və kredit resurslarından istifadə arasında əlaqə

Xülasə

İqtisadiyyatın davamlı artımını təmin etməklə onun dünya bazarlarından asılılığını azaltmaq, bütövlükdə global iqtisadiyyat çərçivəsində daha səmərəli fəaliyyət göstərmək üçün zəruri tədbirlər həyata keçirmədən mümkün deyil. Yazılmış məqalədə kredit mühitinin formalaşması şərtlərinin və kredit resurslarının cəlbediciliyinin əsas aspektlərinin müəyyən edilməsi, kredit resurslarından istifadə səviyyəsinə təsir edən amillərin və onlar arasındakı əlaqənin, kredit resurslarından istifadənin səmərəliliyini xarakterizə edən göstəricilər əsasında əldə edilən nəticələrin qiymətləndirilməsi, kredit resurslarının cəlbediciliyi ilə bağlı mövcud vəziyyətin və ona təsir edən amillərin təhlili əsasında kredit resurslarının əldə edilməsi, kredit qoyuluşlarının sahələr üzrə dinamikası geniş şərh edilmişdir. Bank sektorunun maliyyə dayanıqlılığının və rəqabət qabiliyyətinin artırılması, resursların daha səmərəli istifadəsi haqqında məlumatlarda öz əksini tapır, kreditlərin əlçatanlığını təmin etmək hazırda iqtisadi siyasətdə də prioritet məsələlərindəndir.

Açar sözlər: iqtisadi sahələr, kredit qoyuluşları, regionların diferensiallaşması, real sektorları, rəqabət üstünlükləri, maliyyə-bank sektoru

Shalala Nəbiyeva

Azerbaijan State Agrarian University
elekberlimehemmed@mail.ru

Samad Yusifov

Azerbaijan State Agrarian University
yusifov_samed@mail.ru

Tarana Aliyeva

Azerbaijan State Agrarian University
terane.aliyeva64@bk.ru

Dynamics of Credit Investments in the Economy: The Relationship Between Economic Growth and the Use of Credit Resources

Abstract

It is impossible to ensure the sustainable growth of the economy, reduce its dependence on world markets, and operate more efficiently within the global economy as a whole without taking the necessary measures. The article describes the conditions for the formation of the credit environment and the main aspects of the attractiveness of credit resources, the factors affecting the level of use of credit resources and the relationship between them, the evaluation of the results obtained based on indicators characterizing the efficiency of the use of credit resources, the analysis of the current situation regarding the attractiveness of credit resources and the factors affecting it, the dynamics of credit investments by sector, and a comprehensive commentary on the dynamics of

credit investments. Increasing the financial stability and competitiveness of the banking sector is reflected in the information on more efficient use of resources, and ensuring the accessibility of loans is currently one of the priority issues in economic policy.

Keywords: *economic sectors, credit investments, regional differentiation, real sectors, competitive advantages, financial and banking sector*

Giriş

İqtisadiyyatın müxtəlif sferalarında fəaliyyət göstərən subyektlərin yalnız öz resursları hesabına inkişafının qeyri-mümkünlüyü, ilk növbədə müəyyən məhdudiyətlərlə əlaqədardır. Eyni zamanda iqtisadi fəaliyyət sahələrinin dayanıqlı inkişafı əlavə resurslar tələb edir. Ona görə də kənar maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi, o cümlədən iqtisadiyyatın kredit resursları ilə təmin edilməsi müasir şəraitdə ən vacib məsələlərdən hesab edilir. İqtisadi inkişaf səviyyəsinə və əhalinin yaşayış səviyyəsinə görə regionların diferensiallaşması şəraitində subyektlərin borc vəsaitindən istifadə etməsi məsələsi, iqtisadi inkişafı şərtləndirən başlıca amillərdəndir. Bu kontekstdə bank və iqtisadiyyatın real sektorları arasında qarşılıqlı əlaqə, onların rəqabət üstünlüklərinin təmin edilməsi və inkişafının stimullaşdırılması vasitəsinə çevrilir (Hüseynov, Nəbiyeva, 2020).

Tədqiqat

İqtisadiyyatın və bank sektorunun inkişaf xüsusiyyətlərinin araşdırılması bu sahələrin qarşılıqlı fəaliyyəti ilə bağlı mövcud proseslərin aktivləşdirilməsinin, işgüzar fəallığın və iqtisadi artımın stimullaşdırılması tədbirlərinin intensivləşdirilməsinin, bank kreditləri və əhalinin vəsaitlərinin iqtisadiyyatın inkişafı üçün tam şəkildə resursa çevrilə bilmə imkanlarından maksimum istifadənin təmin edilməsinin vacibliyini qeyd etməyə əsas verir. Bu, ilk növbədə onunla bağlıdır ki, bank və digər kredit təşkilatlarının resurslarından və xidmətlərindən istifadənin səmərəliliyinin və intensivliyinin iqtisadi cəhətdən əsaslandırılması göstərilən məsələlərin həlli ilə bağlı effektiv qərarların qəbuluna kömək edir.

Bu baxımdan ölkə iqtisadiyyatının və onun ayrı-ayrı sahələrinin modernləşdirilməsi, real sektorun struktur yenidən qurulması, innovasiya proseslərinin aktivləşdirilməsi maliyyə sektorunun inkişafının intensivləşdirilməsini tələb edir. Müasir iqtisadiyyatda geniş təkrar istehsalın zəruri şərtlərindən biri iqtisadiyyatın müxtəlif sektorlarının, həmçinin təsərrüfat subyektlərinin zəruri vəsaitlərlə təmin edilməsi, maliyyə resursları və real kapital arasında səmərəli qarşılıqlı əlaqə sisteminin mövcudluğudur. Beləliklə, maliyyə sektorunun investisiya prosesinə cəlb edilməsi iqtisadiyyatın sahələrinin ümumi vəziyyətinə və istehsalın dinamikasına əhəmiyyətli stabilləşdirici təsir göstərir, subyektlərin pul vəsaitlərinin hərəkətində baş verən dalğalanmaları tənzipləməyə imkan verir. Kredit resurslarından istifadə bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı).

Araşdırmalar göstərir ki, kreditləşmənin artması istehsal prosesində maliyyə resursları qıtlığının aradan qaldırılmasında, mənfi tendensiyaaların azaldılmasına ciddi təsir göstərir. Ümumi şəkildə kredit resurslarından istifadə ayrı-ayrı istehsal sahələrinin və təsərrüfatçılıq subyektlərinin fəaliyyətinin genişləndirilməsini və inkişafını nəzərdə tutur. Ümumiyyətlə, maliyyə sisteminin inkişafı ilə iqtisadi artım arasında əlaqə innovasiya prosesini sürətləndirməyə, texnoloji yeniliklərə və iqtisadi artıma töhfə verməyə zəmin yaradır. Ona görə maliyyə-bank və real sektorların inkişaf prioritetləri onların əlaqəli fəaliyyətinə kömək edir. Əslində maliyyə-bank sektorunun inkişafı iqtisadi artımı stimullaşdırmağa xidmət edir, maliyyə sektorunda müsbət dəyişikliklər iqtisadi artımın əsas amillərindən biri kimi özünü göstərir. Eyni zamanda real sektor tərəfindən maliyyə resurslarına tələbatın artması maliyyə-bank sektorunun inkişafını təmin edir. Bu baxımdan iqtisadi resursların əsasən bank institutları vasitəsilə yenidən bölüşdürülməsi prosesi labüddür və iqtisadi artım tempini saxlamaq və ya sürətləndirmək üçün maliyyə-bank sektorunun institusional strukturunun istehsal subyektlərinin ehtiyaclarına adekvat olması zəruridir (Ataşov, 2016, s. 456).

Araşdırmalar göstərir ki, ölkə daxilində iqtisadi resursların səmərəli şəkildə yerləşdirilməsi, ilk növbədə maliyyə vəsaitinə, o cümlədən kreditə olan tələbin formalaşması hesabına təmin edilir. Həmçinin bank maliyyələşdirməsinə əsaslanan iqtisadiyyatın qısa və ortamüddətli perspektivdə tənziplənməsi daha çox imkanlara malik olur. Maliyyə-bank sektorunun inkişafı ilə iqtisadi artım

arasındakı əlaqənin nəticələri onun müsbət mahiyyətindən danışmağa imkan verir (Bəşirov, 2016, s. 392).

İqtisadi artımın əsas göstəricilərindən biri ümumi daxili məhsuldur (ÜDM). ÜDM-in səviyyəsi kredit resurslarına olan tələbatın müəyyən edilməsində əsaslı rol oynayır. Bu baxımdan iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə ÜDM istehsalının dinamikası göstərir ki, son 5 ildə, yəni 2019-cu ilə müqayisədə 2023-cü ildə əksər sahələr üzrə artım baş vermişdir ("Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nın təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 2022).

2023-cü ildə qlobal geosiyasi və geoiqtisadi risklərin yaratdığı qeyri-müəyyənliklər, bir çox ölkələrdə həyata keçirilən sərt pul siyasəti, habelə qlobal iqtisadi aktivliyin nisbətən zəif bərpası şəraitində ölkədə iqtisadi artım davam etmişdir. Beynəlxalq konyuktur tədiyə balansına baxımından Azərbaycan üçün əlverişli olmuşdur. Hesabat ili ərzində ÜDM real ifadədə 1.1 % artmış və həcmi nominal ifadədə 123 mlrd. manata çatmışdır. Qeyri-neft sektoru iqtisadi artımın əsas hərəkətverici qüvvəsi olmuşdur. Belə ki, dövr ərzində ÜDM-in 63 %-i qeyri-neft sektorunun hesabına formalaşmış və qeyri-neft sektorunda 3.7 % artım müşahidə olunmuşdur. Neft-qaz sektorunda istehsal olunmuş əlavə dəyərdə 1.7 % azalma baş vermişdir. Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM 12.1 min manat təşkil etmişdir. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə 2023-cü ildə nəqliyyat istisna olmaqla qeyri-neft sektorunun bütün sahələri üzrə artım müşahidə olunmuşdur. Ən böyük artım turizm sektoru üzrə (22 %) qeydə alınmışdır (Mərkəzi Bank. Statistik Bülleten, 2023).

2023-cü ildə ölkədə 123,0 milyard manatlıq və ya əvvəlki ilə müqayisədə 1,1 % çox ümumi daxili məhsul istehsal olunmuşdur.

İqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 1,7 % azalmış, qeyri-neft-qaz sektorunda isə 3,7 % artmışdır.

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi.

Araşdırma nəticəsində məlum olur ki, maliyyə sektorunun iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sferalarında iqtisadi artımına təsiri ümumi inkişaf tendensiyası ilə müşahidə olunur. Xüsusilə dövriyədəki pul kütləsinin artım tempi əsas makroiqtisadi göstəricilərə uyğun gəlir. Bununla yanaşı, qiymətli kağızlar bazarının kapitallaşması ilə ayrılan kreditlərin həcmi, bank sektorunun və qiymətli kağızlar bazarının inkişafının bir-birindən asılı olduğu qənaətinə gəlməyə əsas verir (Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi).

Cədvəl Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında tərtib edilmişdir.

Araşdırmalar göstərir ki, kreditləşmənin miqyası ilə ixracın həcmi arasında da sıx əlaqə mövcuddur. Belə ki, ixracın həcmində artması hesabına bank sektorunun aktiv əməliyyatlarının aparılması, resurs bazasının artması hesabına mümkündür. Məlumatlar bu sahədə müsbət meyllərin baş verdiyini təsdiq edir. İxracın dinamikasına nəzər saldıqda məlum olur ki, 2023-cü ildə Azərbaycanın ixracı 11 % azalıb, dövlət sektorunun idxalı təxminən 300 milyon dollar, özəl sektor üzrə idxal 12.4 milyard dollara yüksəlib ("Azərbaycan Respublikasında banklar və bank fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 1992).

2023-cü ilin yanvar-noyabr ayları ərzində Azərbaycanın ümumi ixracı 31,5 milyard ABŞ dolları, qeyri-neft sektoru üzrə ixrac isə 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 10,5 % artaraq 3 milyard ABŞ dolları təşkil edib. 2023-cü ilin yanvar-noyabr ayları ərzində yeyinti məhsulları üzrə ixrac 821,7 milyon ABŞ dollarına bərabər olub (2023-cü ildə Azərbaycanın ixracı 11 % azalıb, dövlət sektorunun idxalı təxminən 300 milyon dollar, özəl sektor üzrə idxal 12.4 milyard dollara yüksəlib).

Cədvəl 1

2019-2023-cü illərdə Azərbaycanın ixracına neft-qaz və qeyri-neft-qaz sektorlarının payı (faizlə)

Sektor	2019	2020	2021	2022	2023
Neft-qaz	89.86	86.53	87.78	92.01	90.12
Qeyri-neft-qaz	10.14	13.47	12.22	7.99	9.88

Mənbə: <https://www.faktyoxla.info/iqtisadiyyat/2023-cu-ilde-azerbaycanin-ixraci>

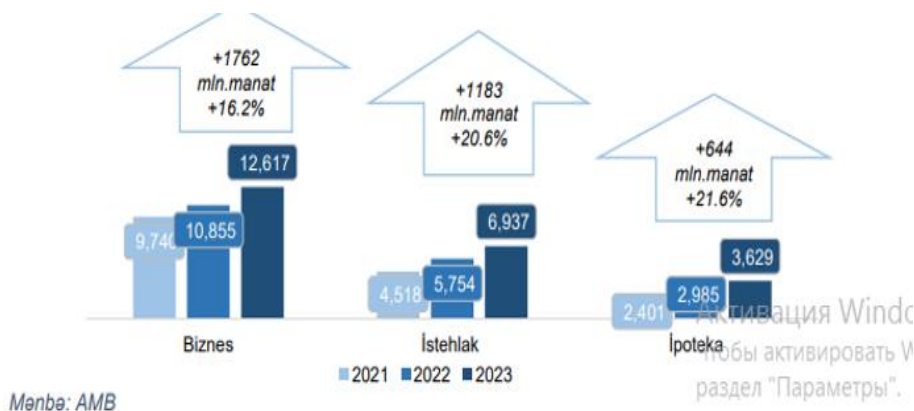
Cədvəldən göründüyü kimi, son 5 ildə ixracda qeyri-neft sektorunun payı ən çox 13.47 faizə bərabər olub və ölkənin ixracında enerji sektorundan asılılıq baxımından ciddi dəyişiklik baş verməyib.

Bank sektorunun makroiqtisadi göstəricilərinin təhlili göstərir ki, bank sisteminin aktivləri 51.9 mlrd. manat təşkil edir ki, bunun da 94.8 %-i (49.2 mlrd. manat) bank sektorunun payına düşür. Bank sektorunun maliyyə dərinliyini xarakterizə edən əsas göstəricilərdən olan bank aktivlərinin ÜDM-ə nisbəti göstəricisi 2022-ci ilin sonu ilə müqayisədə 2023-cü ildə 4.8 f.b artaraq 40 % təşkil etmişdir. Eyni zamanda digər maliyyə dərinliyi göstəricisi olan kredit portfelinin ÜDM-ə nisbəti isə ötən ilə nisbətə 4.2 f.b artaraq 18.8 % təşkil etmişdir (kredit portfelinin qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti 33.9 %-dir). Azərbaycan bank sektorunun maliyyə dərinliyi göstəricilərinin bəncmark ölkələrlə müqayisədə aşağı olması sektorun inkişaf potensialının yüksək olduğunu göstərir. 2023-cü ilin sonuna ölkədə 23 bank fəaliyyət göstərir. Bu banklardan 2-si dövlət bankıdır. Xarici kapitallı bankların sayı 9-dur və bu banklardan biri xarici bankın yerli filialıdır. Sektorun xidmət şəbəkəsi 475 filial, 96 şöbə, 3040 ATM, 23.6 min nəfər işçidən ibarətdir. Hər 1000 km² əraziyə düşən filial sayı 5, hər 100 min nəfərə düşən ATM sayı isə 30 təşkil edir. Bank sektorunun kreditləşmə fəaliyyətində aktivlik davam edir. 2023-cü il ərzində iqtisadi aktivliyin illik artım tempinin zəifləməsinə baxmayaraq (ÜDM-in illik artım tempi +1.1 %), bank sisteminin kredit portfeli 18.3 % (3.6 mlrd. manat) artaraq 23.2 mlrd. manat olmuşdur (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının Maliyyə sabitliyi hesabatı, 2019-2023).

Kreditləşmənin bütün seqmentləri üzrə müsbət dinamika müşahidə edilir. İstehlak kreditləşməsi üzrə requlyativ çərçivənin sərtləşdirilməsi nəticəsində portfelin artım dinamikasında azalma meylləri nəzərə çarpsa da, portfelin artım dinamikası hələ də kifayət qədər yüksəkdir (tənzimləyici çərçivəyə dəyişikliklərdən öncə istehlak portfeli üzrə illik artım tempi 32 % olmuşdur, hazırda isə 20.6 % təşkil edir). Biznes kreditləri üzrə artım tempi ilin ikinci yarısı sürətlənmişdir (16.2 %). İpoteka portfelinin artım tempi ilin sonuna doğru azalsa da, portfelin illik artım tempi 21.6 % olmuşdur.

Qrafik 1

Kredit portfelinin dinamikası mln. manatla

Ticarət və xidmət sektorunda müqayisə olunan dövrdə kredit qoyuluşları 38,8 %, kənd təsərrüfatı və emal sektorunda 33,9 %, sənaye sektorunda isə 50 % artmışdır. Müqayisə edilən dövrdə nəqliyyat və rabitə sahəsinə kredit qoyuluşlarının həcmi 42,2 % azalmışdır (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının Maliyyə sabitliyi hesabatı, 2019-2023).

Ümumi kredit qoyuluşlarının tərkibində iqtisadiyyatın sahələri üzrə kreditlərin xüsusi çəkisinin təhlili göstərir ki, ticarət və xidmət sektorunda bu göstərici 2019-cu ildə 16.3 % səviyyəsində olmuş, 2023-ci ildə isə 2,3 bənd azalaraq 14 %-ə enmişdir. Müqayisə edilən dövrdə kənd təsərrüfatı və emal sektoruna ayrılan kreditlərin xüsusi çəkisi 3,6 %-dən 2,2 %-ə, sənaye sahəsinə ayrılan kreditlərin xüsusi çəkisi 5.7 %-dən 5 %-ə, nəqliyyat və rabitə sahəsində 7,9 %-dən, 5,9 %-ə düşmüşdür (Mərkəzi Bank. Statistik Bülleten, 2023).

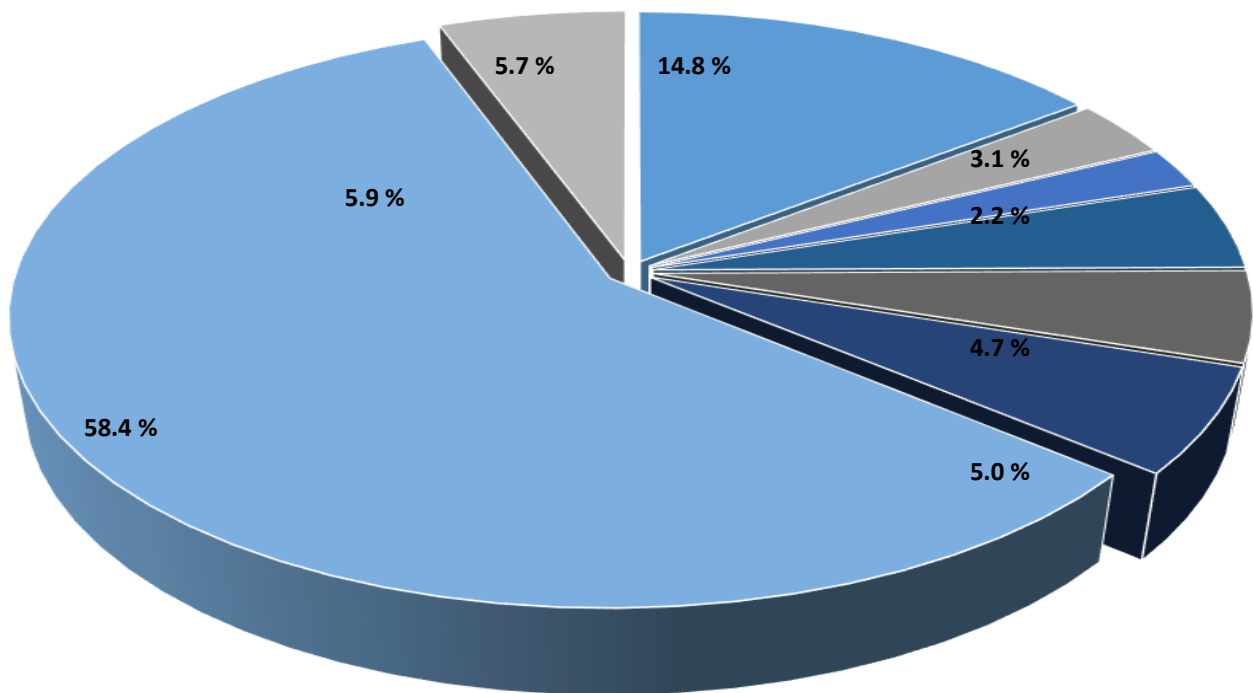
Cədvəl 2

Kredit qoyuluşlarının sahələr üzrə strukturu və dinamikası, mln. man.

İllər	Cəmi	Ticarət və xidmət		Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sektoru		Sənaye	Nəqliyyat və rabitə		
		cəmi	xüsusi çəkisi, %-lə	cəmi	xüsusi çəkisi, %-lə	cəmi	xüsusi çəkisi, %-lə	cəmi	xüsusi çəkisi, %-lə
2019	15298.2	2491.3	16.3	543.4	3.6	872.6	5.7	1204.3	7.9
2020	14530.4	2606.8	17.9	566.2	3.9	1250.1	8.6	848.5	5.8
2021	17119,8	2992,5	17,5	591,7	3,7	971,7	5,7	737,3	4,3
2022	20184,0	3303,0	16,4	629,1	3,1	1059,8	5,3	792,7	3,9
2023	23979.0	3539.3	14	532.8	2.2	1210.9	5	1426.3	5.9
2019-ci illə müqayisədə 2023-ci ildə, %-lə	156.7	142.0	X	97.5	X	138.7	X	118.4	X

Cədvəl Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin materialları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir (13).

Kredit portfelinin sahələr üzrə strukturu, %-lə (01.01.2024)

Ticarət və xidmət sektoru

Mədəncixarma və elektrik enerjisi, qaz, buxar və su təsərrüfatı sektoru

Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sektoru

İnşaat və tikinti sektoru

Sənaye və istehsal sektoru
Ev təsərrüfatlarına

Nəqliyyat və rabitə sektoru
Digər

İqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının kredit təşkilatları üzrə strukturuna nəzər saldıqda məlum olur ki, cəmi kredit qoyuluşlarında özəl banklar daha yüksək xüsusi çəkiyə malik olmuşdur. Belə ki, 2019-cu ildə özəl banklar tərəfindən ayrılan kreditlərin xüsusi çəkisi 80,7-73.8 % arasında dəyişmişdir.

Dövlət banklarının kredit qoyuluşlarında xüsusi çəkisi təhlilin aparıldığı illərdə 16,7-22,9 % səviyyəsində olmuşdur. Qeyri-bank kredit təşkilatlarının payı 2.6-3,3 % səviyyəsində qeydə alınmışdır. İqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının kredit təşkilatları üzrə dinamikasının təhlili nəticəsində məlum olur ki, 2019-cu illə müqayisədə 2023-ci ildə cəmi kredit qoyuluşları 56.7 % artmışdır. Artım dövlət bankları üzrə 114,5 %, özəl banklar üzrə 43,3 %, qeyri-bank kredit təşkilatları üzrə 100 % təşkil etmişdir (Mərkəzi Bank. Statistik Bülleten, 2023).

Cədvəl 3

İqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının kredit təşkilatları üzrə strukturu, mln. man.

İllər	Cəmi kredit qoyuluşları	Dövlət bankları		Özəl banklar		Qeyri-bank kredit təşkilatları	
		Cəmi	Xüsusi çəkisi, %	Cəmi	Xüsusi çəkisi, %	Cəmi	Xüsusi çəkisi, %
2019	15298,2	2561,5	16,7	12339,4	80,7	397,2	2,6
2020	14530,4	2776,5	19,1	11380,5	78,3	373,4	2,6
2021	17119,8	3333,0	19,5	13326,1	77,8	460,7	2,7
2022	20184,0	3852,3	19,1	15742,1	78,0	589,6	2,9
2023	23979.0	5496.2	22.9	17686.8	73.8	796.2	3.3
2019-ci illə müqayisədə 2023-ci ildə, %-lə	156.7	214.5	X	143.3	X	200.0	X

Statistik məlumatların təhlili göstərir ki, ölkə iqtisadiyyatına kredit qoyuluşlarının əksər hissəsi qeyri-dövlət sektorunun payına düşmüşdür.

Belə ki, 2023-cü ildə qeyri dövlət sektoruna 17686.8 mln. manat, dövlət sektoruna isə 5496.2 mln. manat kredit qoyuluşu həyata keçirilmişdir.

Cədvəl Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin materialları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir (Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi).

Cədvəl 4

Regionlar üzrə kredit qoyuluşu, min. man. (31.12.2023)

Regionların adı	Cəmi		Ondan			
			milli valyutada		sərbəst dövrli valyutada (SDV)	
	məbləğ	orta % dərəcəsi	məbləğ	orta % dərəcəsi	məbləğ	orta % dərəcəsi
Azərbaycan Respublikası	23,182,961	12.58 %	18,816,130	14.31%	4,366,831	5.12 %
o cümlədən:						
Bakı iqtisadi rayonu	17,736,016	11.09 %	13,542,611	12.96 %	4,193,405	5.08 %
Naxçıvan iqtisadi rayonu	384,300	13.59 %	383,825	13.60 %	475	5.65 %
Abşeron-Xızı iqtisadi rayonu	848,675	15.88 %	812,448	16.34 %	36,227	5.54 %
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	160,180	19.68 %	159,883	19.70 %	297	8.36 %
Gəncə-Daşkəsən iqtisadi rayonu	707,165	16.71 %	687,734	17.04 %	19,431	4.77 %

Qarabağ iqtisadi rayonu	404,983	19.27 %	403,622	19.31 %	1,361	7.72 %
Qazax-Tovuz iqtisadi rayonu	437,732	18.38 %	428,651	18.65 %	9,081	5.94 %
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	409,847	17.00 %	387,135	17.62 %	22,712	6.41 %
Lənkəran-Astara iqtisadi rayonu	545,720	19.03 %	543,750	19.07 %	1,970	7.11 %
Mərkəzi Aran iqtisadi rayonu	471,979	18.57 %	468,714	18.65 %	3,265	6.47 %
Mil-Muğan iqtisadi rayonu	249,606	18.91 %	247,424	19.02 %	2,182	6.69 %
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	449,952	16.36 %	385,267	18.02 %	64,685	6.43 %
Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu	-	-	-	-	-	-
Şirvan-Salyan iqtisadi rayonu	376,807	18.71 %	365,065	19.13 %	11,742	5.69 %

Cədvəl Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin materialları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir (Mərkəzi Bank. Statistik Bülleten, 2023).

2023-cü ildə regionlar üzrə kredit qoyuluşlarının strukturuna nəzər salmaqla, Bakı iqtisadi rayonunun daha böyük xüsusi çəkiyə malik olduğunu görmək olar – 71,9 %. Abşeron-Xızı, Gəncə-Daşkəsən və Lənkəran-Astara iqtisadi rayonu bu baxımdan 4,6 %, 3,7 % və 2,9 % payla növbəti sıralarda yer alır.

Digər iqtisadi rayonlarda kredit qoyuluşlarının xüsusi çəkisi 0,7-2,5 % aralığında dəyişir. Məlumdur ki, müddət baxımından kreditin növləri, yəni qısamüddətli və ortamüddətli kreditlər ümumi kredit qoyuluşlarının həcminə ciddi təsir edir. Hesablamalar nəticəsində məlum olur ki, qısa müddətli kreditlərin cəmi kredit qoyuluşlarındakı xüsusi çəkisi müvafiq dövrdə 17 %, uzunmüddətli kreditlərin isə 83 % olmuşdur (Məmmədov, 2016).

Məlumdur ki, banklar kredit qoyuluşlarını, ödəmə qabiliyyətli tələbin yüksək səviyyəsi müşahidə olunduğu sahələrə və regionlara yönəltməkdə maraqlıdır. Eyni zamanda ödəmə qabiliyyəti yüksək olan sahələr məhsullarının rəqabət qabiliyyətinin səviyyəsini artırmaq üçün əlavə vəsait qoyuluşlarından istifadəyə can atırlar. Bu baxımdan iqtisadiyyatın inkişafının orta və uzunmüddətli perspektivlərini nəzərə almaqla kredit qoyuluşlarının həcmının artması qaçılmazdır (Müzəffərli (İmanov), Muradov, Şahbazov, 2023, s. 125).

Nəticə

Ümumiyyətlə, təcrübədə kreditləşmə sosial-iqtisadi inkişaf baxımından mühüm təşkilati-iqtisadi mexanizm hesab edilir. Məhz səmərəli kredit siyasəti həyata keçirməklə regionların və konkret istehsal sahəsinin təminatlı və davamlı inkişafını, iqtisadiyyatın müxtəlif sferalarının maliyyə cəlbəediciyini təmin etmək mümkündür.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (2022, 22 iyul).
2. “Azərbaycan Respublikasında banklar və bank fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. (1992, 7 avqust).
3. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının Maliyyə sabitliyi hesabatı. 2019-2023-cü illər.
4. Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi. <https://www.stat.gov.az/>
5. Azərbaycanın ixracı 2023-cü ildə 11 faiz azalıb, dövlət sektorunun idxalı təxminən 300 milyon dollar, özəl sektor üzrə idxal 12.4 milyard dollara yüksəlib. <https://www.faktyoxla.info/iqtisadiyyat/2023-cu-ilde-azerbaycanin-ixraci>
6. Ataşov, B. X. (2016). *Maliyyə bazarları*. Kooperasiya nəşriyyatı.
7. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı. <https://www.cbar.az/>
8. Bəşirov, R. A. (2016). *Bank işi* (dərslük). MBM.
9. Hüseyinov, M., Nəbiyeva, Ş. (2020). *Bank işi, Praktikum*. Ecoprint.
10. Məmmədov, Z. F. (2016). *Bank işi*. Dərslük. 2 cildə, I cild. Təknur.
11. Mərkəzi Bank. *Statistik Bülleten*. (2023).

12. Müzəffərli (İmanov), N., Muradov, A., Şahbazov, F. (2023). *Azərbaycan bölgələrinin maliyyə özünüyetərliyi.*
13. <https://ru.wikipedia.org/wiki>

Daxil oldu: 01.09.2024

Baxışa göndərildi: 24.10.2024

Təsdiq edildi: 02.12.2024

Çap olundu: 20.12.2024